

Mens en machine- herwaardering van het beroepsonderwijs

Eind 2015 verscheen het rapport 'De robot de baas. De toekomst van werk in het tweede machinetijdperk' van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR).

De WRR-onderzoeker Fabian Dekker voegde daar als toelichting bij dat er in Nederland meer sprake is van digitalisering dan van robotisering vanwege onze diensteneconomie. De conclusie is daarom gewettigd dat in ons land robots (93 per 10.000 werknemers) een geringere rol spelen dan elders, zoals in Zuid-Korea per 10.000 werknemers (437), Japan (323), Duitsland (282) of België (169).

Desondanks vraagt de toekomstige relatie tussen mens en machine nieuwe aandacht. Het WRR-rapport is feitelijk een actualisering van twee fameuze studies. In december 1957 publiceerde de Sociaal Economische Raad (SER) het rapport 'Hoe morgen hier. Mens en bedrijf in de nieuwe wereld'. Het richtte zich met name op personeelsadvies en training van personeel: "niet alleen als het volgen van cursussen, maar als de totale som van alle ervaringen die een werknemer opdoet". Dit laatste noemen we nu impliciete of ervaringskennis.

In november 1979 bracht de regeringscommissie-Rathenau het adviesrapport over 'De maatschappelijke gevolgen van de micro-electronica' uit. Daarin werd het accent gelegd op "technologiebeleid" en een "innovatiebeleid van de overheid voor onder meer een systematischer aanpak van om-, bij- en herscholing als instrument voor de arbeidsmarkt". Vernieuwing van kennis, wat we thans expliciete of formele kennis zouden noemen.

De WRR-studie werkt de verhouding tussen genoemde impliciete en expliciete kennis uit aan de hand van een breder kennisbegrip: interactie tussen "intrapersoonlijke en interpersoonlijke vaardigheden". Mensen moeten dan niet zozeer meer, maar beter getraind worden. Technische kennis wordt aldus pas betekenisvol als mens en machine in een bedrijf, dienst of instelling elkaar aanvullen. Ook het onlangs verschenen rapport 'The Future of Jobs' van het World Economic Forum wijst hier op onder de noemer "rethinking education systems".

Ging het bij de Commissie-Rathenau om de rol van de overheid bij technologische ontwikkeling, in de recente studie van het Expertisecentrum Beroepsonderwijs 'Van eenheid naar verscheidenheid: innovatie, beroepsonderwijs en arbeidsmarkt' gaat het uitdrukkelijk om een driehoek van school, bedrijf en regio met de overheid in een faciliterende rol. Deze moet gericht zijn op de ontwikkeling van een "verbindende leerarchitectuur" tussen bedrijven en onderwijsinstellingen. Werken en leren gaan steeds meer samen. Door technologische ontwikkeling en een daarbij passend leerbeleid moet dan ingespeeld worden op een arbeidsmarktontwikkeling, waar laaggekwalificeerd werk geleidelijk aan middelbaar wordt en middelbaar gekwalificeerd werk steeds meer hoger gekwalificeerd raakt en leiden tot een nieuwe leerroute van v(mb)o, mbo en hbo. Maar het zou een misverstand zijn te denken dat alle laaggekwalificeerde arbeid verdwijnt.

Het Nationale Techniekpact tussen beroepsonderwijs, bedrijfsleven en overheid uit 2013 met zijn 16 regionale vertakkingen heeft hiertoe serieuze beleidsaanzetten gedaan, zoals het nieuwe plan “werknemers in het onderwijs, leraren op de werkvloer” (Trouw, 18 april). Het is daarom niet voldoende de alfawetenschappen te herwaarderen, zoals de WRR in het slothoofdstuk suggereert. Er moet juist meer geïnvesteerd worden in de basis van het beroepsonderwijs en in de systematische verspreiding van nieuwe inzichten. Belangrijk daarbij is dat niet alleen het bedrijf de school ingaat, zoals destijds de Commissie-Rathenau bepleitte, maar de school moet eveneens de wisselwerking van expliciete en impliciete kennis in het bedrijf versterken. Beiden moeten gebruik maken van elkaars competenties. De school weet om te gaan met motivatie en begeleiding van leerlingen in brede zin, bedrijven zoeken nieuwe handen mét hoofden in productie en dienstverlening. Deze wisselwerking, ook wel te omschrijven als hybride leren, leidt tevens tot een modernisering van de arbeidsverhoudingen. Aldus ontstaat ook een dynamische technologie-agenda van onderop om mensen beter met digitalisering en robotisering te laten werken en waar onderwijs en bedrijf elkaar aanvullen.

Wout Buitelaar, hoogleraar-fellow Amsterdam Business School/Universiteit van Amsterdam
Marc van der Meer, bijzonder hoogleraar onderwijsarbeidsmarkt/Tilburg University

Contactadres:

Landverhuizersplein 61

3072 MH Rotterdam

010-8461793

0651008303